

מגוון רגשות, שלא כולם יפים, חלפו בראשי ברגע שבו הוצע לי הפרס הנכבד ביותר הזה.

איני גיבור. אני רמאי. מוצע לי עיטור כבוד בזכות מעשיו הנאצלים של אדם אחר. סרב.

אני לא לוחם נועז למען האמת או למען זכויות אדם. לא סבלתי למען הכתיבה שלי. זכיתי לתגמול נאה תמורתה.

וגם איני מרגיש שאני משתווה למישהו משלושת הסופרים שקדמו לי על הדוכן הזה: ואצלב האבל, שהכרתי קצרות והערכת מאוד ורוברטו סביאנו האמיץ – שניהם, בדרכים שונות, הקריבו את עצמם על מזבח כתיבתם. וקרסטן ינסן, סופר הכותב על עימותים בעולם וחולק את סבלותיהם. אילו נזקקתי להוכחה נוספת לכך שאיני מתאים, די היה לי להקשיב לנאום המרגש של דניאל אלסברג מעל אותו דוכן נאומים, לפני שנה. למה אני לא צילמתי מסמכים סודיים כדי למנוע מלחמה?

*

רק כשהתחלתי לחקור את חייו ועבודתו של אולוף פאלמה, ונשביתי בקסמו, וגיליתי את אותה זיקה אליו שאלסברג תיאר ברהיטות כזו, נדמה היה לי שאולי, למרות הכול, איני בחירה גרועה כל כך. קריאה וחשיבה על פלמה מכריחה אותך לחשוב מי אתה. ומי היית עשוי להיות, אבל אינך. ולאן נעלם האומץ המוסרי כשנדרש. אתה שואל את עצמך איזה כוח הניע אותו – ילד אהוב, ממשפחה אריסטוקרטית, נצר מבריק לבתי הספר המשובחים ביותר ולגדודי הפרשים המצטיינים – להילחם, מראשית הקריירה שלו, למען המנוצלים, המקופחים, המוזנחים והמושתקים? האם

היה משהו בשנותיו הראשונות – כמו בחייהם של גברים ונשים אחרים
בשיעור קומתו – רגע מכונן של זעם פנימי ונחישות אילמת?
כילד, הוא היה חולני ובחלק מן הזמן הוא למד בבית. משהו בו משדר
בדידות. האם חבריו ללימודים הרגיזו אותו: תחושת הזכאות שלהם, הבוז
שלהם למי שמעמדו נחות, הרעש שלהם, גסות הרוח והיעדר הרוח
האומנותית?
לי זה קרה. ואין קל מלשנא גרסה בזויה של עצמך.

*

גראהם גרין ציין כי סופר צריך שיהיה לו בלב שבב של קרח. האם היה
שבב של קרח בליבו של פאלמה? הוא אולי לא היה סופר, אבל הייתה בו
אמנות, והיה בו מן השחקן. והוא ידע שאינך יכול לרתום אנשים למטרות
גדולות ללא כוח פוליטי.

ולמען כוח פוליטי, אתה בוודאי זקוק לשבב אחד או שניים של קרח.

*

ארצות הברית לא התייחסה אז בסלחנות, ממש כפי שהיא נוהגת כיום,
להאשמות מצדה של אומה שנראית בעיניה ראויה לזלזול. ושוודיה הייתה
מדינה בלתי נחשבת מעצבנת במיוחד, משום שהיא הייתה אירופית,
מהוקצעת, תרבותית, עשירה ולבנה.

אבל פאלמה אהב להיות המעצבן. הוא התמוגג מזה. התענג על היותו קול
מבחוץ, זה שמסרב לכל תווית, מי שכלל אינו אמור להיות נוכח בחדר. זה
הוציא ממנו את הטוב ביותר.

ומדי פעם, אני חייב לומר, קורה לי אותו דבר.

*

זמן רב חלף מאז שתיבת הדואר שלי הכילה מודעות של סוכנים המוכרים
מקלטים תת קרקעיים במדבר נבדה.
למקלטים האלה נכנסים דרך בקתה רעועה, שנועדה להיראות כמו מבנה
שירותים נטוש. מעלית מורידה אתכם במהירות לעומק של שמונים מטר
מתחת לאדמה, אל דירה מהודרת, שבה תוכלו לשרוד בבטחה עד שיום הדין
יחלוף והכול יחזור לפעילות תקינה.
וכאשר תישמע צפירת הארגעה ותעלו במדרגות הנעות, האנשים היחידים
שיישארו יהיו חבריכם העשירים, והשוויצרים.
אז למה האיום במלחמה גרעינית אינו נוכח או מבעית היום בעינינו כפי
שהיה בימיו של פאלמה?
האם זה פשוט משום שהאיום הגרעיני כל כך נפוץ, כל כך מפושט ובלתי
הגיוני? צפון קוריאה? דאע"ש? איראן? רוסיה? סין? או הבית הלבן של
היום, המאוכלס באוונגליסטים שמצאו את הדת וחולמים על סוף העולם?
כדאי יותר להשקיע את הפחדים הקיומיים שלנו בדברים שאנו מבינים:
שריפות יער, קרחונים נמסים והאמת הלא נעימה של גרטה טונברי.
אבל המלחמה הקרה הייתה לגמרי לא בלתי הגיונית. היא נוהלה על ידי שני
שחקנים, שניצבו משני עבריו של לוח שחמט גרעיני. ולמרות הריגול
המתוחכם שלהם, הם לא ידעו דבר זה על זה.

*

אני מנסה לדמיון מה הרגיש פאלמה באותם ימים: שליחים דיפלומטיים,
ניסיונות שכנוע אינסופיים של אנשים שמתבצרים בעמדותיהם ומפחדים מן
הממונים עליהם.

אני הייתי מרגל מן הסדר הנמוך ביותר, אבל אפילו אלי הגיעו הידיעות על
תכניות מגרה למלחמה גרעינית. אם אתם בברלין או בבון כשהטנקים
הרוסיים נכנסים, ראשית כל אל תשכחו להשמיד את המסמכים שלכם.
ראשית כל? ומה אחר כך?

ואני לא משוכנע שבסטוקהולם היו לכם סיכויים טובים יותר.

*

בברלין, באוגוסט 1961, אני מתבונן בשעה שגלילים של חוטי תיל רוסיים
נפרשים לאורך תחנת ביקורת הגבול בפרידריכשטראסה, הידועה בשם "צ'ק
פוינט צ'רלי". מדי פעם, בימים שלאחר מכן, אני מבחין בחומה הולכת
ונבנית, לבנת בטון אחת אחר השנייה.

האם אני נוקף אצבע? איש לא נקף אצבע.

ואולי זה היה הגרוע מכל: התחושה המדכאת שאין לך שום משמעות.
אבל פאלמה סירב להיות חסר משמעות. הוא היה נחוש להשמיע את קולו,
גם אם זה יהרוג אותו, ואולי בסופו של דבר, זה מה שקרה.

*

כעת אוקטובר 1962, ימי משבר הטילים בקובה. אני דיפלומט זוטר
בשגרירות בריטניה בבון, וזה עתה עברתי למעון חדש ליד נהר הריין. פועלי
שיפוץ גרמנים צובעים את הקירות. זהו סתיו שמשי, ואני חושב שכנראה
הייתי אז בחופשה, משום שאני יושב בגינה וכותב.

הרעש הבוקע מהטרנזיסטור של המשפצים נבלע בהמולת הדוברות
החולפות, עד שפתאום הרדיו מכריז בקול על האולטימטום שקנדי הציב
לחרוש ציוב: "הסג את הטילים שלך, אדוני היושב ראש, או שהמדינה שלך
ושלי יהיו במלחמה" – או משהו בנוסח הזה.

הצבעים מודיעים בנימוס שעליהם ללכת, שוטפים את המברשות והולכים הביתה כדי להיות עם משפחותיהם כשיגיע סוף העולם. אני נוסע לשגרירות, למקרה שיש מטלות לבצע. אין. לכן אני חוזר הביתה וממשיך לכתוב את "המרגל שחזר מן הקור".

*

אז מה עשה פאלמה בעוד הצי הסובייטי ממשיך בדרכו לקובה, והעולם מחכה בפה יבש לראות מי ימצמץ ראשון?

עד שהגיע אלי מידע אחר, דמיינתי אותו יושב כשראשו בין ידי, באיזה מקום בודד, מיואש. אני משכין שלום כושל. התיווך שלי היה לשווא. אם סוף העולם יגיע, זו אשמתי.

אבל לא היה לו זמן לדברים כאלה. הוא היה כאן, בסטוקהולם, תובע את קידומה של רפורמה בחינוך, דואג להגדיל את תקציב הסיוע הבינלאומי של שוודיה ומלקט את השברים אחרי שסטיג ונרסטרם, קצין בכיר בחיל האוויר השוודי, נחשף כמרגל סובייטי.

ואת זה קל מדי לשכוח באשר לפאלמה, הדיפלומט שקידם שלום עולמי ופירוק נשק גרעיני: הייתה לו מדינה לנהל.

*

ריגול? פלמה? היו על כך לא מעט דיבורים.

כמתמחה צעיר בשירות הריגול השוודי, הוא נשבה בקסמן של האמנויות האפלות, ולא שינה את טעמו לאורך כל הקריירה הפוליטית שלו.

ומי יכול להאשים אותו? כשאתה מתגונן בחצי תריסר חזיתות ביתיות, כשאתה מבלה את הלילה בישיבות ועדה משמימות, כשהמון של בריונים ימנים קיצוניים שורף בובה בדמותך ברחוב ומטיל חיצים על תמונת דיוקן

שלך, מה יכול לספק לך הקלה גדולה יותר מישיבה בחברת המרגלים שלך,
והתמסרות מנחמת לתככים?

ואני לא מופתע כלל מכך שבעודו מגנה את האמריקנים בשל מלחמת
וייטנאם, פאלמה הפרגמטיסט קרא דו"חות מודיעין סודיים אמריקניים.
אחרי הכול, הייתה לו מדינה להגן עליה.

פאלמה מעולם לא ראה את קץ המלחמה הקרה, אבל הוא חווה את שנותיה
הגרועות ביותר. ובשנותיו האחרונות, אלה הותירו בו חותם: עצבנות, פיזור
דעת, חוסר סבלנות, תשישות מרוב מאבק. מספיק להביט בתמונות
האחרונות כדי להבחין בסימנים.

מספיק לשמוע את הזעם הנשלט אך בקושי, מתפרץ מבעד לקולו כשהוא
קורא את ההצהרה שלו באשר להפגזת האנוי. אני שומע יועצים מתוחים
מתחננים שלא ישתמש במילה האסורה, רצח עם.

*

הם שחקו אותך, לוחמי הגרעין האמריקנים הללו. אני זוכר משהו במיוחד לא
נעים – ואולי גם פאלמה זכר: אנליסטים בני עשרים ומשהו של משרד
ההגנה האמריקני, שחיו על מוזיקת רוק וקוקה קולה בעוד הם מחשבים עד
לדיוק של חצי מיליון בערך כמה מאתנו יישרפו עד אבק במכה הראשונה.
תחושת העליונות שלהם היא שהכעיסה אותי כל כך, ה"אנחנו יודעים טוב
יותר מכם איך אתם תמותו". בשום אופן לא יכולתי להתיידד איתם. האם
פאלמה עבד עם מקביליהם הרוסיים? אני משער שהם היו דומים למדי.
ולעתים דווקא ההתנהגות האנושית לגמרי והנימוסים הטובים של הלוחמים
הבכירים של וושינגטון היא שהתישה אותך. אנשי משפחה למופת, אני זוכר.

אנשים טובים ממש: קצת פוטבול עם הילדים בשבת, כנסייה בראשון. פגשתי אחדים. וכך, אני בטוח, גם פאלמה.

טוב, הם היו מודים, הם סובלים קצת מנדודי שינה. פה ושם איזו התמוטטות עצבים, איזה נישואים שהתפרקו. והילדים בטראומה מכך שמטלטלים אותם מפה לשם, אבל זה היה פשוט חוסר אחריות מצד ההורים.

ופלאמה, המתנגד הנחוש ללוחמה, הילך ביניהם. בנימוס. מעורך דין אחד לשני. מגבר אל גבר. ואל תזכירו בשום אופן את המילה הזאת, רצה עם.

*

בעודי ממשיך לקרוא ולחשוב תוך שאני עוקב אחר חייו של פאלמה, תחושת הקרבה שלי הופכת לרכושנית. אני רוצה פאלמה כזה עבור המדינה שלי, שבימי חיי לא יצא ממנה ולו מדינאי אחד בשיעור קומתו.

אני רוצה אותו **עכשיו**. אני לא רוצה סתם אחד שתומך בהישארות באירופה. אני אירופאי בכל מהותי, והעכברים השתלטו על הספינה, אני רוצה לומר לו. זה שובר את ליבי ואני רוצה שזה ישבור את לבך. אנחנו זקוקים לקולך כדי שיעיר אותנו מהסהרוריות, ויציל אותנו מן המעשה הגחמני הזה של הרס עצמי פוליטי וכלכלי.

אבל איחרת את המועד.

*

בעוד 16 שעות בלבד, אם ג'ונסון וחבריו תומכי הברקזיט יצליחו להגשים את רצונם, בשעה אחת עשרה לפי שעון בריטניה – חצות של האיחוד האירופי – פעמוני ביג בן יבשרו על עוד ניצחון בריטי מופלא על האויב האירופי הבוגדני.

אלא שזה לא יהיה ניצחון כזה. למרבה השמחה, הביג בן אינו פנוי למשימה.

אם ג'ונסון ותומכי הברקזיט היו יכולים, הם היו מכריזים על מחר כעל חגו של הקדוש ברקזיט.

פעמוני כנסיות בכל רחבי הארץ היו מכריזים את הבשורה המשמחת מעל כל מגדל. ואנשיה הטובים של אנגליה היו עוצרים מלכת ומסירים את כובעיהם לזכר דנקירק, הקרב על בריטניה, קרב טרפלגר, ומתאבלים על אובדנה של האימפריה הבריטית העצומה שלנו.

אימפריות אינן מתות רק משום שהן מתות.

אנו, הבריטים, לאומנים לגמרי כעת. זה לפחות מה שג'ונסון רוצה שנחשוב.

אבל כדי להיות לאומן אתה צריך אויבים, והתכסיס הנכלולי ביותר בארגז הכלים של תומכי הברקזיט היה להפוך את אירופה לאויב. "קחו בחזרה את השליטה!" הם זעקו, והסאב-טקסט, שלא נאמר היה: ותנו אותה לדונלד טראמפ, ביחד עם מדיניות החוץ שלנו, מדיניות הכלכלה שלנו, שירותי הבריאות שלנו, וגם, אם רק יצליחו, גם את הבי בי סי שלנו.

אז בוריס ג'ונסון קיבל את ברכתנו ותפס את מקומו לצד שני השקרנים האחרים המצליחים של ימינו: דונלד טראמפ וולדימיר פוטין.

אם פאלמה היה מנסה להוציא מהם את האמת, אל מי מהשלושה, במשפט ונוס הזה, הוא היה פונה?

ואולי לאיש מאלה?

*

יום יבוא ומישהו יסביר לי איך יתכן, שבתקופה שבה המדע מעולם לא היה חכם יותר, האמת ברורה מתמיד והידע האנושי נגיש יותר מאי פעם, ישנה דרישה גדולה כל כך לפופוליסטים ושקרנים.

אבל אל תאשימו את המפלגה השמרנית הבריטית בניצחון הגדול שלה.

מפלגת הלייבור של ג'רמי קורבין, עם האי-מדיניות שלה בנוגע לברקזיט, האנטישמיות שלה ועם מרקסיזם-לניניזם ברמה של בית ספר תיכון, היא שהביא לניכור מצד המצביעים המסורתיים של הלייבור, והותירה אותם אבודים. הם הביטו שמאלה, ולא זיהו את המנהיג שלהם. הם הביטו למרכז ולא היה שם איש. נמאס להם מברקזיט ונמאס להם מפוליטיקה, ובוודאי נמאס להם, ממש כפי שלי נמאס, מקולו של ג'ונסון. לכן הם סתמו את האף והצביעו עבור האפשרות הפחות גרועה. ובעצם, מי יכול להאשים אותם?

*

פאלמה שנא מלחמה, אבל אני לא יודע כמה מלחמות הוא ראה בעצמו. גם מעט זה לא מעט. כך לפחות היה עבורי. ההצצה הזוהירה הראשונה שלי התרחשה כשביקרתי בקמבודיה, זמן קצר לפני התבוסה האמריקנית. ארבעים שנה קודם לכן, פאלמה סייר בדרום מזרח אסיה וראה בעצמו את ההשפעה ההרסנית של הקולוניאליזם הצרפתי, הבריטי והאמריקני. כשאני הגעתי לשם, האסון היה כולו פרי מעשיהם של האמריקנים. פנום פן מכותרת. נהג המונית דורש שלושים דולר כדי לקחת אותי לחזית. אתה רוצה יריות? הוא שואל. כן, בבקשה, אני רוצה יריות. הוא חונה, אתה הולך את יתר הדרך ברגל. יורים לעברך ואתה חוזר לטקסי. בדרך חזרה דרך העיר עד למלון, ילדים יושבים על המדרכה ומוכרים בקבוקים של דלק ששאבו ממכוניות נטושות. לבנת חבלה אחת תהרוג את כל הילדים ברחוב.

בשולי פנום פן, סוללת תותחים מספקת חיפוי אש למתקפת רגלים נגד האויב
הבלתי נראה בג'ונגל. ילדים שרעש הירי החריש את אוזניהם, מתגודדים
סביב התותחים, כל אחד מהם מחכה שאביו יחזור. הם יודעים שאם הוא לא
יחזור, המפקד שלו ישלשל לכיסו את המשכורת שלו במקום לדווח על מותו.

*

אני בצידון, דרום לבנון, אורח בביתו של מפקד הלוחמים, הפלשתינאי סלאח
תמארי. הוא לוקח אותי לסיור בבית חולים לילדים. ילד שרגליו נקטעו
בהתפוצצות זוקר לעומתי בוהן. ילד אחר חולם ללמוד באוניברסיטה של
הוואנה, אחרי שיחזור אליו מאור עיניו.

לפאלמה היו שלושה בנים. לי ארבעה. יכול להיות שהיו לנו אותם סיוטים.
וזה מזכיר לי. המצב הנוכחי, אחד המעשים הראשונים של ממשלת הפוסט-
ברקזיט של ג'ונסון, יהיה למנוע מילדי פליטים את הזכות להתאחד עם
הוריהם בבריטניה.

איך היה פאלמה מגיב למכונות השקר האורווליאניות של ימינו, שהיו
גורמות ליוזף גבלס להסמיק, בעודן שוחקות את ההגינות שלנו, את ההיגיון
הפשוט שלנו, ודוחפות אותנו לפקפק באמיתות שאין עליהן עוררין?
חלקיקיו האחרונים של ג'מאל חשוקגי'י כבר טואטאו, אנו מניחים, תחת
השטיח בקונסוליה הסעודית באיסטנבול.

הפושעים התוודו מרצונם שהם פעלו מתוך דחף. הם פשוט התפרעו קצת
יותר מדיי, כמו שבנים נוהגים לעשות, ועל כן ערפו את ראשם, בהתאם
לעקרונות העליונים של הצדק הסעודי.
נסיך הכתר בהלם. כל השאר הוא פייק ניוז. שום ניסור עצמות, שם צרחות,
שום כפיל של חשוקגי'י שיצא מהקונסוליה נעול בנעליים שאינן מתאימות.

אז זו השאלה. אם פאלמה היה כיום ראש ממשלת שוודיה, ושוודיה הייתה חותמת על עסקת נשק שמנה עם ערב הסעודית, מה הוא היה עושה? האם היה מאמץ את ההשקפה המתונה והשקולה הבריטית ואומר, תראו, למען השם, בואו נפסיק לקטר ונשלח את המשלוח הבא, הם ערבים ויש להם מלחמה לפרנס? או שהוא היה – כפי שאני רוצה להאמין – אומר לתעשיית הנשק שלו: פשוט תפסיקו את זה, בכל מחיר.

*

אני לא יודע אם פאלמה קרא אותי – תופתעו לגלות כמה אנשים לא קראו. מה שאני כן יודע, זה שלא הרבה אחרי שהתחלתי לקרוא טקסטים שהכירו לי את חייו ואת מקורות ההשראה שלו, נדמה היה לי שכל ספר שכתבתי היה סוג של צעד לא מודע שצעדתי בעקבותיו.

הדמות הראשית שלי, זו שבזכותה אני הכי מוכר, הוא ג'ורג' סמיילי. סמיילי גויס לשירות החשאי בנעוריו, כמוני, ועל אף התעמקותו המסורה בספרות הגרמנית של המאה ה-17, הוא לא הכיר באמת כל עולם אחר, פרט לזה החשאי.

במהלך חייו המקצועיים הארוכים הוא התייסר בהתחבטויות מוסריות. כשנתבקשתי לצייר אותו, ציירתי אדם בודד שנושא את סוסו במעלה הגבעה – ציור שהיה אולי זוכה מפאלמה לחיוך לאה של הבנה.

לסמיילי ולי יש היסטוריה משותפת. בת שישים שנה. כשפניתי לכיוון חדש, סמיילי בא בעקבותיי. ולפעמים סמיילי הכיר את הדרך טוב ממני, ואני הלכתי בעקבותיו, כי זה מה שקורה כשאתה ממציא דמות שהיא חכמה ממך.

הנה סמיילי בשנת 1979, כשנדמה היה שהמלחמה הקרה תימשך לנצח. במקצוענות נדירה, הוא פיתה את יריבו הסובייטי, בעל שם הצופן קרלה, אל צדה השני של חומת ברלין. הוא עשה זאת תוך ניצול של "פגם אישיותי", כפי שאנו מכנים זאת, במי שהיה מכל בחינה אחרת קומוניסט בנשמתו. הפגם האישיותי במקרה זה הוא אהבה. אהבת אב לבתו חולת הנפש. בניגוד לכל כלל בספר החוקים של הק.ג.ב, קרלה הבריח את בתו האהובה לסנטוריום בשווייץ תחת שם בדוי, וסמיילי השתמש במידע כדי לסחוט אותו. וכעת, הנה מגיע קרלה, קומוניסט קנאי, אב אוהב, עריק, חוצה את גשר גלינקה ממזרח ברלין למערבה.

"ג'ורג, ניצחת", אומר פיטר גוילאם, תלמידו הנאמן של סמיילי.
"באמת? כן, כן, טוב, אני מניח שניצחתי", עונה סמיילי.

פאלמה היה חולק איתו את התיעוב העצמי.

*

כשהמלחמה הקרה הסתיימה והעולם המערבי עדיין טפח לעצמו על השכם, סמיילי חש נבגד וכך חשתי גם אני. ופאלמה היה חש נבגד, לו היה חי מספיק זמן.

איפה היה השלום המובטח שכולנו חיכינו לו? איפה החזון הגדול? הפיוס? הסכם פירוק הנשק הגרעיני שפאלמה עמל למענו ללא לאות? איפה תוכנית מרשל שתשקם את האומות המוכות שהושפלו? ומעל לכל, איפה היה קול התקווה וההתחדשות? האם זה מוגזם לדמיין שאילו היה חי, פאלמה עשוי היה לספק את הקול הזה?

*

הנה סמיילי בשנת 1990, שנה לאחר נפילת החומה, וארבע שנים לאחר מותו של פאלמה:

"יום אחד, ההיסטוריה תאמר לנו מי ניצח באמת. אם תקום רוסיה דמוקרטית – אזי רוסיה היא שניצחה. ואם המערב יחנוק את עצמו בחומרנותו, אז עדיין יתכן שהמערב יתגלה כמפסיד".

אני רואה את פאלמה מהנהן.

והנה סמיילי בזקנתו – הוא היה מבוגר ממני, דמות אב – עדיין מחפש את התשובה לשאלה שרדפה אותו כל חייו: האם התפשרתי על האנושיות שלי עד שאיבדתי אותה לגמרי?

"לא היינו חסרי רחמים, פיטר", הוא מתעקש לומר לאותו תלמיד. "מעולם לא היינו חסרי רחמים. הפגנו יותר רחמים. אמנם הם לא הופנו אל המקום הנכון. ואין ספק שהיו חסרי תועלת. אנחנו יודעים זאת כעת. אבל לא ידענו אז".

אבל בדמיוני אני שומעת את פאלמה מתנגד נחרצות: "זהו טיעון לא מבוסס וחד צדדי, שיכול היה באותה מידה להתאים לכל מעשה מפלצתי שנעשה בשם הדמוקרטיה".

*

אני רואה פנים חדים, מהירים. עיניים חסרות מנוחה, לעתים מצועפות. חיוכים אמיתיים ומאולצים. פנים שמתאמצים להתאפק בנוכחות מי שפחות חכמים, פגיעים, חשדניים, ויקרים כמו שאנו מדמיינים לעצמנו משוררים צעירים. הקול המדויק כמעט אינו רוטט, גם כשבעליו בווער.

אני חש חוסר סבלנות בלתי נסבל בוער בתוכי – משום שראה והרגיש
בבהירות ובמהירות גדולות מכל אחד אחר בחזר. הייתי חושש להתווכח
איתו משום שהוא היה מתקיף אותי מכל הכיוונים גם כשהייתי צודק. אבל
מעולם לא פגשתי אותו. אני יכול רק לשמוע אותו ולהתבונן בו ולקרוא
אותו. השאר הן השלמות.

הנאום האחרון בחייו היה באו"ם, בשנת 1985: בקשה שלא נענתה לאסור
בחוק בינלאומי את השימוש בנשק גרעיני. שלושים שנה לאחר מכן,
הממשלה השוודית הצביעה בעד איסור כזה. כעת, כשהם נדרשים לאשר
שוב את הצבעתם, הם דוחים את ההחלטה בלחץ אמריקני. הנושא נפתח
מחדש. עוד נראה.

*

איך היה פאלמה רוצה שיזכרו אותו? טוב, קודם כל כך.
שיזכרו את חייו ולא את מותו.

את האנושיות והאומץ שלו, ואת הרוחב והשלמות החזון ההומניסטי שלו.
כקול של אמת, בעולם הנחוש להפליא לחרב אותה. בזכות המיזמים
המקוריים ומעוררי ההשראה שצעירים מקימים מדי שנה בשמו.

*

האם יש משהו שהייתי רוצה להוסיף להספד שלו?
שורה פרי עטה של מאי סרטון, שהוא היה נהנה לקרוא:

עליך לחשוב כמו גיבור ולהתנהג פשוט כמו אדם הגון.

*

וכיצד אני הייתי רוצה שיזכרו אותי?

כאדם שזכה בפרס אולוף פאלמה לשנת 2019. זה יספיק לי.